

Одним з основних є питання однорідності сегрегованих пунктами шкали підскупностей – конкретних об'єктів або їх ознак. Так, наприклад, «однозначно кількісна» ознака «освіта», виражена у роках навчання, не забезпечує шуканої однорідності змісту градацій вимірюваної ознаки: рік навчання у школі не є ідентичним року навчання в технікумі, виші, аспірантурі; це ускладнює віднесення даної ознаки до метричної. В окремих випадках розбігається бачення завдань шкали очима, з одного боку, дослідника, з іншого – опитуваних. Так, питання може пропонуватися респондентам як порядкова шкала, спрямована на вимірювання, скажімо, частоти певних дій (здійснення покупок, вживання алкоголю та ін.) – від найменшої до найбільшої. Однак на практиці частиною респондентів така шкала сприймається як номінальна з сумісними альтернативами. Додатковий аналіз дозволяє вточнити, що ознака, яка апріорі вважається порядковою, насправді може й не мати кумулятивного – наростаючого – характеру: в окремі періоди особа вчинятиме певні дії часто, в інші – зовсім не звертатиметься до подібних зразків поведінки.

Вимірювання «типових» соціальних об'єктів або властивостей спонукає до вибору певних універсальних підходів та уніфікованого інструментарію; вважається, що аналогічні об'єкти можуть бути виміряні ідентичними шкалами. Насправді ж, задаючи, наприклад, вікові межі категорії «молодь» в кроснаціональних дослідженнях, слід враховувати не тільки ідентичність об'єктів порівняння (в соціально-демографічному або іншому відношенні), але й специфіку соціокультурних, територіальних умов, правових засад їх функціонування.

Зазначені нами вище та деякі інші теоретико-методологічні та методичні питання входять до предметного поля актуальних наукових пошуків в галузі прикладного соціально-гуманітарного знання. Їх результатом мають бути ще більш наближені до потреб сучасної дослідницької практики засоби й алгоритми вимірювання, методи опрацювання і одержання даних, критерії визначення їх надійності.

Бібліографічні посилання:

1. **Агабекян, Р. Л.** Математические методы в социологии [Текст] : учеб. пос. для вузов / Р. Л. Агабекян, М. М. Кириченко, С. В. Усатигов. – Ростов н/Д: Феникс, 2005. – 192 с.
2. **Гарскова, И. М.** Количественные методы в исторических исследованиях [Текст] : учеб. пос. для вузов / И. М. Гарскова, Т. Ф. Измestьева, И. Д. Ковальченко, И. Л. Милов. – М.: Высш. шк., 1984. – 384 с.
3. **Лакутин, О. В.** Качественная и количественная информация в социологии [Электронный ресурс] / О. В. Лакутин, Ю. Н. Толстова // www.sociologos.ru.
4. **Паниотто, В. И.** Количественные методы в социологических исследованиях [Текст] : моногр. / В. И. Паниотто, В. М. Максименко. – К.: Наук. думка, 1982. – 272 с.
5. Рабочая книга социолога [Текст] / Отв. ред. Г. В. Осипов. - 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Прогресс, 1983. – 478 с.
6. **Циба, В. Т.** Математичні основи соціологічних досліджень: кваліметричний підхід [Текст] / В. Т. Циба. – К.: МАУП, 2002. – 248 с.

УДК 32. 1:323. 212

Л. В. Чупрій

Національний інститут стратегічних досліджень (м. Київ)

СТАНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ.

В дослідженні здійснюється висвітлення трансформаційних процесів, що відбуваються в системі освіти в умовах глобалізаційних викликів. Аналізуються позитивні та негативні аспекти глобалізаційних процесів. Здійснюється порівняльний аналіз глобалізації та інтернаціоналізації.

Ключові слова: Система освіти, глобалізація, інтернаціоналізація

В исследовании осуществляется освещение трансформационных процессов, происходящих в системе образования в условиях глобализационных вызовов. Анализируются положительные и отрицательные аспекты глобализационных процессов. Осуществляется сравнительный анализ глобализации и интернационализации.

© Л. В. Чупрій, 2012

This study is highlighting the transformation processes occurring in the system of education in globalization challenges. Analyzed the positive and negative aspects of globalization. It is noted that the main task during the globalization of higher education - to create a transparent and level playing field, which should be reflected in national and international law, then we can state a single higher education in Europe. The comparative analysis of globalization and internationalization. «Globalization» is often understood as a process of growth as global systems located outside the state, even in the presence of dominant cultures.

It is noted that globalization can not be regarded as a higher form of internationalization for several reasons. Firstly, internationalization implies the existence of the nation state, globalization as it denies and even hostile attitude. Second, if internationalization is most clearly realized through «high» worlds of diplomacy and culture, rooted in the foundations of globalization «low» world of mass consumption and global capitalism. Finally, thirdly, internationalization because of its dependence on the existing type of nation states tends to reproduce and even legitimize the system of hierarchical relations and hegemony, globalization, by contrast, focused on the new agenda: global climate change, pollution, technology, sustainable development, the problems of inequality in developed countries and developing countries as well as within nations.

In conclusion, the qualitative advance higher education - is the sphere of humanitarian policy which can unite the world, regardless of religion, tradition, political regime. We must understand that the main idea, purpose and goal of globalization of higher education - a global progress. The basis of social and political transformation instead of «statehood» should be «man-centered» model implicit in the legislation system in developed countries.

Keywords: the system of education, globalization, internationalization

У сучасний період різноманітні аспекти функціонування інституту вищої освіти в Україні досліджують В. Андрущенко, І. Гавриленко, Л. Губернський, В. Городяненко, Д. Дзвінчук, В. Кремінь, П. Куделя, С. Курбатов, В. Луговий, М. Лукашевич, М. Михальченко, Л. Сіднев, О. Скідін, А. Фурман, В. Пилипенко, В. Чепак, Є. Сірий. та ін.

Мета статті: проаналізувати особливості становлення національної системи освіти в умовах глобалізаційних викликів.

Сьогодні глобалізований світ стоїть перед рядом викликів, виникають нові типи загроз міжнародній стабільності в економічній, екологічній, інформаційній, гуманітарній сферах. Зокрема це асиметричні загрози чи засоби впливу, які виникають, як правило, всередині держави - інформаційні війни, тероризм, збільшення розриву між бідними і багатими країнами, неконтрольована міграція, розповсюдження наркотиків і зброї, поширення бідності. Таким чином, особливість асиметричних засобів полягає в їх здатності здійснювати психологічний ефект на більш сильного противника, вражати його не стільки фізично, скільки психологічно. Ці засоби базуються на орієнтації та дезорієнтації керівництва країн, військового керівництва та особового складу збройних сил, цивільних громадян країни противника з метою впливу на їх волю і свідомість, а також зміцнення морально-психологічної стабільності власного суспільства [1, с. 73].

З цього всього випливає, що збільшення невідповідності рівню розвитку країн третього світу до провідних країн з ринковою економікою спричиняє загострення напруги у всьому світі і, на нашу думку, на пряму залежить від кількості освіченого населення і рівня якості вищої освіти.

Тому особливу увагу в умовах глобалізації потрібно приділяти розвитку вищої освіти. Відомий теоретик університетської освіти, віце-канцлер Кенсінгтонського університету П. Скотт зазначає, що глобалізація безпосередньо стосується університетів, адже створює умови для стандартизації навчання, а також обмежує бюджетні можливості розвинених країн, які здійснюють фінансування університетської освіти. П. Скотт зазначає: «Глобалізація є найфундаментальнішим викликом, з яким зіткнулася система освіти за всю історію свого існування» [2, с. 3].

Д. Деланті підтримує дану точку зору і зазначає, що зважаючи на значні трансформації в суспільстві, культурі й знаннях, сучасний університет повинен модернізуватися, щоб гарантувати свою «конвертованість». Д. Деланті, на відміну від П. Скотта акцентує увагу на тому, що на рубежі ХХ–ХХІ ст. університет уже сформувався як глобальна інституція, що встановляє відносини із урядовими й багатонаціональними корпораціями. Обидва дослідники розглядають глобалізацію в контексті впровадження елементів ринкової економіки в університети, що повинно сприяти зміцненню і національної і світової системи вищої освіти.

Академік НАНУ В. Кремень стверджує, що глобалізація вищої освіти пов'язана зі «вступом

людства на перетині тисячоліть до нового типу цивілізації, опануванням нового способу мислення й різновидом прогресу» [3, с. 8]. Як вважає дослідник, в XXI ст. буде розвиватися «наука як сфера, що продукує нові знання, та освіта, як сфера, що олюднює знання». В. Кремень вважає, що тільки така країна може здобути гідне місце в світовій спільноті, бути конкурентоспроможною, яка спроможна в умовах глобалізованого світу збільшити свій інтелектуальний потенціал, розвивати суспільство знань [3, с. 9].

В контексті глобалізації ряд дослідників виділяють також ідеї інтернаціоналізації. Деякі з них вважають, що глобалізація освіти в певному сенсі виступає розвитком ідей інтернаціоналізації. В даному контексті процес інтернаціоналізації є активною відповіддю цілому ряду установ вищої освіти на глобалізаційні тенденції. Інтернаціоналізація передбачає функціонування вищих навчальних закладів в рамках державних систем освіти, які прагнуть до розширення міжнародного співробітництва та подолання внутрішньої ізоляції в умовах глобалізації.

Представники протилежного підходу, які найчастіше посилаються на роботи Пітера Скотта, вважають, що між інтернаціоналізацією і глобалізацією немає наступності, це два різних процеси [2, с. 14]. Термін «інтернаціоналізація» розкриває зростання відносин між націями і національними культурами (в цьому сенсі інтернаціоналізація має довгу історію). «Глобалізація» найчастіше розуміється як процес зростання ролі світових систем, розташованих поза державами, навіть за наявності домінуючих національних культур. Інтернаціоналізація з моменту виникнення перших університетів стала невід'ємною рисою вищої освіти і може розглядатися вже як традиція. Глобалізація являє собою нове явище, відмінне від інтернаціоналізації, невіддільне від нових форм суспільного життя і нових парадигм виробництва знання.

На думку П. Скотта, глобалізацію не можна розглядати як більш високу форму інтернаціоналізації з кількох міркувань. По-перше, інтернаціоналізація припускає існування національної держави, глобалізація ж його заперечує і навіть ставиться вороже. По-друге, якщо інтернаціоналізація найбільш явно реалізується через «високі» світи дипломатії та культури, то основи глобалізації вкорінені в «низьких» світах масового споживання і глобального капіталізму. Нарешті, по-третє, інтернаціоналізація в силу своєї залежності від існуючого типу національних держав тяжіє до відтворення і навіть легітимації системи ієрархічних відносин і гегемонії, глобалізація ж, навпаки, орієнтована на новий порядок денний: глобальні зміни клімату, забруднення навколишнього середовища, технології сталого розвитку, проблеми, пов'язані з нерівністю розвинутих країн і країн, що розвиваються, а також всередині націй.

Національні системи освіти кожної країни в сучасних умовах можуть здійснювати інтернаціоналізацію, але протидіяти негативним аспектам глобалізації. Вони повинні сприяти збереженню власних культурних традицій, а отже і збереженню самобутності і цілісності нації.

Досліджуючи глобалізаційні аспекти освітніх процесів відомі дослідники Е. Гелнер та Е. Хобсбаум зазначали, що одним з головних механізмів, який забезпечував формування сучасних західних націй, була саме освіта. Зокрема Е. Гелнер вважав, що визначальною функцією школи є утвердження національної колективної ідентичності й, зрештою, об'єднання розрізнених етнічних і класових груп у єдине ціле, бо саме через школу здійснюється формування соціокультурно та політично-омогенного суспільства, яким є сучасна нація-держава західного типу [4, с. 153]. Тому в більшості європейських країн розвиток системи освіти розглядався як важлива складова націоналізму. Особлива увага приділялася викладанню таких предметів як вітчизняна історія та література, що здатні формувати в молоді уявлення про власну націю, її неперервність, спільність історичної долі.

Освіта впливає на формування світоглядів, інтересів, цілей, бажань, розуміння й підтримку або заперечення тих чи інших соціально-політичних явищ і процесів і тому в значній мірі є політичною сферою. Освіта є головним фактором соціалізації особистості, формування її уявлень про власну ідентичність, що є запорукою духовного, економічного та фізичного виживання в умовах складних і часто негативних планетарних процесів.

Тому одним з головних завдань вітчизняної системи освіти є формування національної ідентичності. Саме освіта на всіх етапах свого становлення виконувала це важливе завдання.

Грунтовне дослідження становлення вітчизняної системи вищої освіти в контексті світових освітніх процесів здійснювала Ванда Тігарчук. Вона виділяє чотири основні етапи становлення вітчизняної системи вищої освіти [5].

Перший етап це період формування перших європейських університетів за часів середньовіччя й Відродження і до XVIII ст. Україна в цей період перебувала в загальноєвропейському середовищі. Тут також відкривалися вищі навчальні заклади, зокрема Острозька та Києво-Могилянська академія, які за навчальними планами орієнтувалися на провідні західноєвропейські університети. Значний прошарок українців отримали освіту в кращих західноєвропейських університетах – Краківському, Празькому, Болонському тощо і поширювали цей досвід в Україні,

стаючи провідниками загальноєвропейського ренесансу. Тому говорячи сьогодні про інтеграцію нашої країни до європейського культурно-освітнього простору, слід правильніше зазначати про поверненні України саме до цього простору, що й відзначають деякі сучасні дослідники, зокрема М. Михальченко та В. Андрущенко. Українці в цей період уже усвідомлювали себе високоінтелектуальним і європейським народом і несли просвіту іншим народам. Слід відзначити, що українські освітяни в цей період внесли значний внесок у розвиток культури та освіти Російської імперії. Більшість російських навчальних закладів заснували українці. Зокрема Г. Вишенський створив Слов'яну – латинську школу в Смоленську, А. Мацієвич – семінарію в Ярославлі, А. Юшкевич- Новгородську семінарію, Л. Горка – семінарію у Вятці. З 22 ректорів Слов'яно- греко-латинської академії 15 були вихованцями КМА, з 27 професорів – 20 українці. На розвиток російської філософії великий вплив здійснили вітчизняні філософи – Г. Сковорода, П. Юркевич. Учнем останнього був відомий російський філософ В. Соловйов. П. Юркевич був єдиним фахівцем у Російській імперії, який зміг очолити кафедру філософії у Московському університеті.

Другий етап охоплює період між другою половиною XVIII ст. і початком Другої світової війни. Він характеризується експортом принципів побудови освітніх систем більш розвинених країн у менш розвинені країни. У цей період збільшується міжнародний обмін науковими знаннями, наростає міжнародна мобільність студентів і викладачів. В Україні продовжується формування потужної освітньої системи (відкривається Київський університет святого Володимира, Київська духовна академія, тощо)

Третій етап охоплює період від закінчення Другої світової війни і до початку 90-х років минулого століття. Для нього є характерним формування світової системи освіти, демократизації освітніх можливостей та збільшенню міжнародної мобільності студентів із колишніх колоній внаслідок розпаду колоніальної системи. Українська система освіти була складовою універсальної і академічної радянської освітньої системи.

Сьогодні триває четвертий, якісно новий етап інтернаціоналізації вищої школи та її глобалізації. Для нього є характерним масове поширення освіти, яка є одним з головних чинників реалізації інноваційної стратегії держави та збільшення конкурентоспроможності держави в новій глобальній економіці. Головне завдання даного етапу – побудова суспільства знань. Ми повинні вписатися в світові тенденції щодо побудови суспільства знань, не забуваючи власні освітні традиції.

Вітчизняна дослідниця Н. Балабанова чітко зазначає, що культурна глобалізація вищої освіти в Україні повинна проявлятися через розбудову інноваційно-знанневого суспільства. Цей процес стримується рядом негативних чинників, зокрема таким істотним фактом, як тривале перебування України в тоталітарній системі, внаслідок чого стримувався вільний розвиток її соціальної й культурної сфери. Але в роки незалежності «в суспільстві на місце ідеологізованих за радянських часів способів поведінки прийшли егоїзм, культ споживання, прагматизм, гола раціональність, моральна пластичність, що також не є позитивними явищем. Тому потрібно шукати власний самобутній шлях» [6, с. 63].

Російські дослідники, зокрема Г. Колін і Г. Макбурн, розглядаючи глобалізацію в освітній сфері, пов'язують її передусім із формуванням освітньої нерівності, головною причиною якої є відсутність рівних умов доступу до знань, інформаційних технологій і мов міжнародного спілкування. Вони відзначають, що основною рисою такого «розколотого» освітнього простору є високий рівень розриву в розвитку економіки між країнами, що розвиваються і групою розвинених держав, («золотий мільярд» - близько 20% всього населення планети). Сьогодні більшість країн Азії, Африки та Латинської Америки мають високий рівень неграмотності серед дітей і дорослих, недостатній рівень розвитку і обмеженість доступу до інформаційних технологій, що в значній мірі відкидає молодь цих країн на периферію освіти.

Тому з однієї сторони процеси глобалізації сприяють розвиткові вищої освіти, активнішої орієнтації її на сучасну економіку, формування нових кваліфікацій і технологій за збереження традиційних і створення сучасних національних особливостей. З іншої сторони процеси глобалізації зумовлюють формування освітньої нерівності, так як значна частина країн, що розвиваються, не спроможна вкладати значні кошти в розвиток освіти. Відомий дослідник Ф. Фукуяма зазначає, що скористатися успіхами глобалізації та перевагами ліберальної демократії зможуть лише сучасні розвинені країни.

Одним з негативних аспектів глобалізації в освітній галузі є підвищення рівня комерціалізації системи освіти, коли вона перетворюється лише в товар, що в значній мірі порушує можливість широкого доступу до освітніх послуг і перетворює освіту лише в придаток до економіки. Навіть Дж. Сорос, який активно підтримує теорію відкритого суспільства, піддав критиці таку тенденцію. Він зазначив, що грошові цінності замінили істинні цінності, а ринки стали

панувати в таких суспільних сферах, де їм не має бути місця (мораль, мистецтво, педагогіка, наука, політика тощо) [7, с. 13]. Не грошові цінності, а саме людина, що здатна розвиватися і приймати нестандартні рішення, – найважливіший капітал відкритого суспільства.

Саме люди, їх творчі та інші здібності є основним багатством будь-якої країни. Але розвиток людського потенціалу може здійснюватися тільки на основі глибоких духовних цінностей. Морально-етичні і національні цінності є і повинні бути провідною віссю всієї системи освіти. Від розвитку комплексу духовних, творчих, інтелектуальних та інших здібностей особистості, залежить майбутнє нашої держави.

Визначальну роль у формуванні системи цінностей повинна здійснювати університетська освіта. Вона повинна сприяти гуманізації суспільства, спрямованої на формування особистості, яка усвідомлює свою укоріненість у культурі, має потужну історичну пам'ять. Це в значній мірі буде сприяти збереженню національної ідентичності в умовах глобалізаційних процесів.

Тому саме шляхи формування моральної, творчої, відповідальної людини є важливим завданням національної системи освіти в умовах глобалізації. Так Філіп Кумбс в своїй книзі «Світова криза освіти», зазначає, що педагогічна технологія, яка виконувала завдання підготовки індивідуума до освоєння масових професій за умов індустріального суспільства, виявилася негнучкою чи непридатною для цього. Тому дослідник вважає, що на зміну людині-виконавцю повинна прийти людина-творець. На сучасному етапі формуються нові освітні системи, альтернативні традиційним. Зокрема на Заході це гуманістичний напрямок у педагогіці – система Монтессорі у Франції, Роджерівські школи в США тощо. У Радянському Союзі Е. Ільєнковим були сформовані принципи розвиваючого навчання (РН). Дані системи найголовнішим вважали природний розвиток особистості дитини. Основний їхній принцип – гідність дитини важливіша, ніж знання.

Два підходи у педагогіці щодо розуміння процесу навчання

Традиційний підхід	Сучасний підхід
Мета: умови та рецепти виконання професійного завдання	Мета: показати засіб творчого вирішення проблеми
Основна сила – педагог	Основна сила – сам учень
Позиція учня – об'єкт впливу	Позиція учня – природний інтерес
Нормативна установка учня – отримати готове знання Становлення норми	Нормативна установка учня – постійний творчий пошук

Тому в умовах глобалізації потрібно розвивати систему освіти спрямовану на розвиток людини – творця, носія національних традицій, так як на думку деяких дослідників, зокрема Е. Гріна «в «постнаціональну ринкову добу» система національної освіти стає «мертвою, анахронічною, недоречною, раптом втрачає свій сенс» [8, с. 275]. В даному контексті процеси комерціалізації освіти можуть призвести до незворотної трансформації самого феномена освіти, так як вона втратить свою сутність, потрапляючи в повну залежність від цінностей ринкової економіки.

Глобалізація сприяє формуванню універсальних, загальнолюдських цінностей. Але в той же час вони є досить абстрактними. Ринкова економіка, раціональність, демократія, соціально-правова держава, об'єктні цінності різні в різних країнах. Їх реалізація залежатиме від культури і традицій суспільства.

Глобалізація з однієї сторони створює потужні інформаційні технології, які об'єднують світ в єдине ціле а з іншої сторони вона призводить до уніфікації культурного простору, коли втрачається самобутність і неповторність багатьох культур. Сьогодні поширюється «масова культура», яка популяризує здебільшого американський спосіб життя з його раціональністю і надмірним гедонізмом та споживацтвом. Вона насаджується за допомогою сучасних ЗМІ і особливо Інтернету. Так, найпоширенішою мовою для спілкування є англійська мова, 70% усіх сайтів знаходиться в Америці. Як зазначає відомий дослідник З. Бжезінський, Америка стала «джерелом культурної спокуси», яка «поширюється не за рахунок нав'язування, а за рахунок наслідування, це є свідченням того, що масам подобається ця культурна революція» [9, с. 237]. А масова культура і культ споживацтва зумовлені все зростаючими потребами ринкової економіки, яка стає всеохоплюючою, охоплюючи всі сфери людського життя, яка виснажує природні ресурси і врешті решт може призвести до всеохопної світової економічної і соціальної кризи. Дж. Сорос відзначає негативні аспекти надмірної ринковізації світу: «Навіть якщо ми відсунемо у бік більш суттєві моральні та етичні питання і сконцентруємося лише на економічних проблемах, ідеологія ринкового фундаменталізму і тут виявиться глибоко і безнадійно помилковою. Іншими словами,

ринкові сили, якщо їм надати повну владу навіть у суто економічних і фінансових питаннях викликають хаос і врешті-решт можуть призвести до падіння світової системи капіталізму» [7, с. 11].

В цих умовах національна система освіти повинна підтримувати і популяризувати свою власну культуру. Саме специфіка культури, на переконання Ф. Фукуяма, є найголовнішою умовою належного функціонування ліберальної демократії. На думку дослідника потрібно формувати культуру глибокого індивідуалізму, яка буде сприяти формуванню нововведень, інновацій. Він зазначає, що високий ступінь самоорганізації членів суспільства, раціональний тип мислення, плюралізм, толерантність, «вбудовані в офіційні інститути ведуть до культурної розмаїтості» [15, с. 19].

На думку С. Хантінгтона держави і народи в епоху глобалізації, щоб зберегти свою самобутність, повинні керуватися цінностями й способом думок, що сформувалися в їхніх власних культурах.

Тому в умовах глобалізаційних викликів країни повинні особливу увагу звертати на оптимізацію національної системи освіти, яка повинна забезпечувати як належний рівень інтелектуального розвитку кожного громадянина України, так і збільшення конкурентоспроможності України на світовій арені. Україна на даний момент має значний освітньо-інтелектуальний потенціал і одним з головних завдань політики національної безпеки в гуманітарній сфері є його збереження та підвищення престижу вітчизняних навчальних закладів в умовах зростання світового суперництва за висококваліфікованих фахівців.

Гуманітарна безпека України не може бути гарантована без співпраці на регіональному і світовому рівнях. Головне завдання під час глобалізації вищої освіти - створити прозорі та однакові правила гри, які повинні знайти відображення на рівні національного та міжнародного законодавства, тоді ми зможемо говорити про єдиний простір вищої освіти в Європі. Процес об'єднання Європи триває, його поширення на Схід супроводжується формуванням освітнього і наукового простору та розробкою єдиних критеріїв і стандартів у цій сфері в масштабах усього континенту [10, с. 12].

Підсумовуючи слід зазначити, що якісна передова вища освіта – це та сфера гуманітарної політики, яка здатна об'єднати світ, незважаючи на віросповідання, традиції, політичний режим. Ми повинні розуміти, що основна ідея, мета та ціль глобалізації вищої освіти – це світовий поступ. В основі соціально-політичних трансформацій замість «державницької» має бути «людиноцентрична» модель, закладена в систему законодавства розвинутих європейських держав.

Бібліографічні посилання:

1. **Перепелиця Г. М.** Асиметричні стратегії в гарантуванні міжнародної безпеки [текст] / Г. М. Перепелиця // Політика і час. -2005. - № 7. - С. 64-76.
2. **Скотт П.** Глобалізація и университет // ВВШ «Alma Mater». – 2000. – № 4. – С. 3–8.
3. **Кремень В.** Філософія освіти ХХІ ст. // Персонал. – 2003. – № 1. – С. 4-18.
4. **Гелнер Е.** Нації та націоналізм; Націоналізм: Пер. з англ. – К.: Таксон, 2003. – 300 с.
5. **В. Тігарчук.** Соціокультурна глобалізація вищої освіти: тенденції та наслідки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/391/>
6. **Балабанова Н.** Суспільство знань та інновацій: шлях до майбутнього України. – К.: Арістей, 2005. – 104 с.
7. **Сорос Дж.** Кризис глобального капитализма. – К.: Основы, 1999. – 259 с.
8. **Квак М.** Національна держава, глобалізація та університет як модерний заклад // Ідея Університету: Антологія / Упоряд. М. Зубрицька, Н. Бабалик. – Львів: Літопис, 2002. – С. 267–291.
9. **Бжезинский З.** Выбор. Глобальное господство или глобальное лидерство / Пер. с англ. – М.: Международные отношения, 2004. – 288 с.
10. **Фукуяма Ф.** Великий крах. Людська природа і відновлення соціального порядку / Пер. з англ. В. Дмитрика. – Львів: Кальварія, 2005. – 380 с.